

Prof. dr hab. Janusz Danecki

**Opinia o rozprawie doktorskiej mgra Bogusława R. Zagórskiego
pt. „Spory wokół toponomastyki arabskiej i ich wpływ na polskie
nazewnictwo geograficzne”**

Jako rozprawę doktorską proponuję uznać dorobek badawczy mgra Bogusława R. Zagórskiego, obejmujący lata 1972-2019. Jest to dorobek tematycznie jednolity. Dotyczy toponomastyki świata arabskiego i częściowo muzułmańskiego, przede wszystkim zaś spornych kwestii oddawania nazewnictwa arabskiego w Polsce. Są to zagadnienia stanowiące ważną część dorobku naukowego Doktoranta.

Problemy poruszane w artykułach stanowiących podstawę przewodu doktorskiego są często skomplikowane, a ich interpretacja bywa przedmiotem dyskusji w kręgach językoznawców – zarówno arabistów jak i polonistów. Dlatego Autor sięga również do innych kręgów językowych (choć mających wspólne muzułmańskie tradycje kulturowe) – perskiego i historycznego - osmańsko-tureckiego (to z powodu jego powiązania z Polską). Również dla celów porównawczych – zajmując się specyfiką polskiego nazewnictwa geograficznego i kartograficznego na tle międzynarodowym, mgr Zagórski sięga do licznych języków europejskich („Arabic geographical names in international use: Remarks on the standardization and Romanization”) i ich tradycji nazewnictwa geograficznego, w tym do języków bałtyckich – litewskiego, łotewskiego i estońskiego (tu też liczą się powiązania z Rzeczpospolitą).

Chronologicznie najstarszą spośród rozważanych prac, składających się na rozprawę doktorską, jest niemal historyczny już artykuł pt. „Nazwy arabskie w polskiej geografii i kartografii na tle praktyki międzynarodowej” z 1972 r. Jest on ważny w dorobku i karierze naukowej mgra Zagórskiego, ponieważ po raz pierwszy zaproponowano w nim ujednoczenie polskiej transkrypcji języka arabskiego. Ta uproszczona, „popularna” transkrypcja jest dzisiaj powszechnie stosowana w prestiżowych wydawnictwach, takich jak „Wielka Encyklopedia Powszechna” PWN.

Pozostałe publikacje wchodzące do dorobku doktoranckiego powstawały między rokiem 2012 a 2019. Dotyczą one wielu zagadnień z ogólnie rozumianej toponomastyki polsko-arabskiej, arabsko-polskiej, a także muzułmańskiej.

W swoich najnowszych badaniach Doktorant powraca do zagadnień transkrypcji i transliteracji, przy czym obecnie zajmuje się również tym problemem od drugiej strony: jak nazwy polskie oddaje się po arabsku, persku i jak niegdyś Osmanowie oddawali polskie toponimy alfabetem (abdżadem) arabskim. Dotyczy to również analizy dotychczasowych systemów zapisywania naszych nazw (np. w saudyjskiej encyklopedii geograficznej), a także próby opracowania zasad transkrybowania nazw i nazwisk polskich w języku arabskim. Dla arabskiej tradycji nazewniczej ważne znaczenie mają osmańskie precedensy (osmański używał arabskiego abdżadu), co szczegółowo mgr Zagórski opisał w dwóch artykułach skupiających się na ważnych historycznie dla Polski zagadnieniach: „Polskie toponimy na osmańskiej mapie Europy Środkowej z 1914 roku” i „An Ottoman-Turkish Map of Poland from the Beginning of the 20th Century”. To wzajemnie uzupełniające się prace dotyczące tego samego dokumentu.

Swoją uwagę Doktorant skupia na definiowaniu egzonimów i endonimów ze świata arabskiego. Tej problematyce poświęcił artykuły: „Polish exonyms for the Arab World: how they come and go; what appears to stay” oraz studium pokazujące, jak polskie toponimy stają się egzonimami w języku arabskim („Some problems of exonym use in Arabic: The case of Arabicized Polish toponyms”). Są to prace zawierają interpretacje zjawisk towarzyszących procesom egzonimizacji. Wiele z tych problemów było przedmiotem sporów i dyskusji między językoznawcami, geografami i kartografami w ramach Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych.

Badania mgra Zagórskiego prowadzą go do wielu istotnych wniosków i ustaleń dotyczących zasad transkrybowania nazewnictwa arabskiego. M.in. pokazuje narastanie wariantowości wynikającej nie tylko z dowolności metod, ale też ciekawego uciekania się do etymologii ludowej przy ustalaniu pisowni. Powstają wówczas egzonimy, które nazywa wewnętrznymi. Tu pojawiają się paralele do podobnych zjawisk na polskich Kresach, a także na innych niż arabski obszarach posługujących się alfabetem/abdżadem arabskim, np. perski, urdu, hausa, malajski, chiński itd. W ten sposób mgr Zagórski zajmuje się sprawami historii języków z wielu rodzin i grup językowych muzułmańskiego kręgu kulturowego, a nie tylko językiem arabskim i polskim. Wszystkie te zagadnienia mają zasadnicze znaczenie zarówno dla polskiej praktyki właściwego zapisu toponimów obcych, oryginalnie zapisywanych abdżadem arabskim, jak i zapisu nazw polskich w piśmie – a raczej w różnych pismach – arabskich.

Artykuły stanowiące podstawę rozprawy wnoszą istotny wkład do rozpoznania wciąż ezoterycznej problematyki nazewnictwa arabsko-muzułmańskiego w Polsce i polskiego w świecie arabskim i muzulmańskim. Z drugiej strony tworzy fundamenty pod unormowanie chaosu panującego w kwestiach nazewniczych, dotyczących ważnego dla nas świata arabskiego i muzulmańskiego. Co więcej, Doktorant zwraca uwagę, że dotyczy to nie tylko Polski.

